Bilaga KS 2015/143/1
SALA KOMMUN
Kommunstyrelsens förvaltning
Ink. 2015 -06- 22
Diarienr 2015/379
Aktbilaga 2

Dnr 2015/379

VON § 89 Remiss från Regeringskansliet, bidrag till glasögon för barn och unga

INLEDNING
Kommunstyrelsen hemställer om vård- och omsorgsnämndens yttrande över remiss från Regeringskansliet gällande förslag till ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) om att bidrag ska lämnas för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga. Förslaget syftar till att ge varje flicka eller pojke, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, de bästa förutsättningarna för att utveckla sin potential och kunna delta på egna villkor såväl i skolan som på fritiden.

Beredning
Bilaga VON 2015/53/1. Förslag till yttrande.

Socialchef Agneta von Schoting föredrar ärendet.

Yrkanden
Ordföranden Christer Eriksson (C) yrkar
att vård- och omsorgsnämnden beslutar
att yttra sig enligt bilaga.

BESLUT
Vård- och omsorgsnämnden beslutar

att yttra sig enligt bilaga.

Utdrag
Kommunstyrelsen

VÅRD- OCH OMSORG
Agneta von Schoting

Vård och Omsorgsnämnden

MISSIV

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)
Idag råder det stora skillnader i landstingens bidragsgivning för glasögon till barn och unga. Alla landsting ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i åldern 0-7 år. Det är däremot bara ett fåtal landsting som ger bidrag för standardglasögon till barn och unga över 8 år och subventionsgraden varierar. För att ge barn bättre förutsättningar för att delta i skola och på fritiden, föreslås att barn och unga i åldern 8-19 år ska få bidrag för glasögon eller kontaktlinser. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari.

Förslag till yttrande:

Vård och Omsorgsnämnden har inte några synpunkter som ska tilläggas i detta yttrande utan tycker att förslaget från Socialdepartementet gällande bidrag till glasögon och kontaklinser för barn och unga även kommer att gälla åldrarna 8-19 år är bra.

Förslag till beslut:

att godkänna förvaltningens förslag till yttrande

att anta yttrandet som sitt eget och översända det till Kommunstyrelsen

Agneta von Schoting

Socialchef

SALA KOMMUN
Vård- och omsorg
Box 304
733 25 Sala

Besöksadress: Fredsgatan 23, Sala
Växel: 0224-74 70 00
Fax: 0224-192 98
vard.och.omsorgsforvaltningen@sala.se
www.sala.se

Agneta von Schoting
Socialchef
agneta.von.schoting@sala.se
Direkt: 0224-74 90 01

Bilaga VON 2015/53/1

SALA KOMMUN

2015-05-29
REMISSYTTRANDE
DNR 2015/379

VÅRD- OCH OMSORG
Agneta von Schoting

Vård och Omsorgsnämnd

YTTRANDE TILL SOCIALDEPARTEMENTET GÄLLANDE BIDRAG FÖR GLASÖGON FÖR BARN OCH UNGA DIARIENUMMER S2015/3030/FST

Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

I denna promemoria ges förslag till ändring i hälso- och sjukvårdslagen om att bidrag ska lämnas för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga. Förslaget syftar till att ge varje flicka eller pojke, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga de bästa förutsättningarna för att utveckla sin potential och kunna delta på egna villkor såväl i skolan som på fritiden. Idag råder det stora skillnader i landstingens bidragsgivning för glasögon till barn och unga. Alla landsting ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i åldern 0-7 år. Det är däremot bara ett fåtal landsting som ger bidrag för standardglasögon till barn och unga över 8 år och subventionsgraden varierar. För att ge barn bättre förutsättningar för att delta i skola och på fritiden, föreslås att barn och unga i åldern 8-19 år ska få bidrag för glasögon eller kontaktlinser. Ändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2016 och ett nytt stycke förs in i paragrafen. Av paragrafen följer att landstinget ska vara skyldig att lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser samt att regeringen får meddela föreskrifter om bidragets storlek och övriga villkor för bidraget. I förordningen anges även att bidrag inte ges till kostnad för skadade eller borttappade glasögon eller för reservglasögon. För att få bidrag till glasögon eller kontaktlinser krävs recept eller ordinationsunderlag från ögonläkare, ortoptist eller optiker.

Förslag till yttrande:

Vård och Omsorgsnämnden har inte några synpunkter som ska tilläggas i detta yttrande utan tycker att förslaget från Socialdepartementet gällande bidrag till glasögon och kontaklinser för barn och unga även kommer att gälla åldrarna 8-19 år är bra.

Agneta von Schoting

Socialchef

SALA KOMMUN
Vård- och omsorg
Box 304
733 25 Sala

Besöksadress: Fredsgatan 23, Sala
Växel: 0224-74 70 00
Fax: 0224-192 98
vard.och.omsorgsforvaltningen@sala.se
www.sala.se

Agneta von Schoting
Socialchef
agneta.von.schoting@sala.se
Direkt: 0224-74 90 01

Bilaga KS 2015/143/2

REGERINGSKANSLIET

Remiss

2015-04-30 S2015/3030/FST

Socialdepartementet
Enheten för familj och sociala tjänster

Annika Streiler
Telefon 08-405 31 31

SALA KOMMUN
Kommunstyrelsens förvaltning
Ink. 2015 -05- 04
Diarienr 2015/379 Aktbilaga 1

Bidrag till glasögon för barn och unga (Ds 2015:xx)

Remissinstanser:

1. Riksdagens ombudsmän (JO)
2. Kammarrätten i Jönköping
3. Förvaltningsrätten i Stockholm
4. Domstolsverket
5. Socialstyrelsen
6. Folkhälsomyndigheten
7. Myndigheten för delaktighet
8. Barnombudsmannen
9. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
10. Diskrimineringsombudsmannen (DO)

11. Blekinge läns landsting
12. Dalarna läns landsting
13. Gävleborgs läns landsting
14. Hallands läns landsting
15. Jämtlands läns landsting
16. Jönköpings läns landsting
17. Kalmar läns landsting
18. Kronobergs läns landsting
19. Norrbottens läns landsting
20. Skåne läns landsting
21. Stockholms läns landsting
22. Södermanlands läns landsting
23. Uppsala läns landsting
24. Värmlands läns landsting
25. Västerbottens läns landsting
26. Västernorrlands läns landsting

Postadress 103 33 Stockholm
Besöksadress Fredsgatan 8
Telefonväxel 08-405 10 00
Telefax 08-723 11 91
E-post: s.registrator@regeringskansliet.se

27. Västmanlands läns landsting
28. Västra Götalands läns landsting
29. Örebro läns landsting
30. Östergötlands läns landsting

31. Ale kommun
32. Borgholms kommun
33. Enköpings kommun
34. Flens kommun
35. Gotlands kommun
36. Gävle kommun
37. Göteborgs kommun
38. Hagfors kommun
39. Halmstads kommun
40. Karlskrona kommun
41. Lindesbergs kommun
42. Malmö kommun
43. Nässjö kommun
44. Piteå kommun
45. Sala kommun
46. Skellefteå kommun
47. Solna kommun
48. Stockholms kommun
49. Växjö kommun
50. Örebro kommun

51. Handikappförbunden (HSO)
52. Lika Unika
53. Majblommans Riksförbund
54. Nätverket för Barnkonventionen
55. Optikbranschen
56. Optikerförbundet
57. Riksföreningen för ögonsjukvård
58. Riksorganisationen unga synskadade
59. Rädda Barnen
60. Sveriges Kommuner och Landsting
61. Synskadades riksförbund
62. Sveriges ögonläkarförening

Remissvaren ska vara inkomna till Socialdepartementet senast **den 20 augusti 2015.**

Svaren ska endast skickas i elektronisk form, både i word- och pdf-format. Vänligen ange diarienumret S2015/3030/FST och remissinstansens namn i rubriken på e-postmeddelandet.

Remissvaren skickas till följande e-postadresser: s.registrator@regeringskansliet.se och s.fst@regeringskansliet.se.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på promemorian.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria *Svara på remiss – hur och varför* (SB PM 2003:2). Den kan laddas ner från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se

Med vänlig hälsning

Per-Anders Sunesson
Departementsråd

Kopia till

Fritzes kundservice, 106 47 Stockholm

Ds 2015:xx

Bidrag för glasögon till barn och unga

REGERINGSKANSLIET
Socialdepartementet

Innehåll

1 Sammanfattning ... 5

2 Författningsförslag ... 7

2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) ... 7

2.2 Förordning om bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga ... 9

3 Bakgrund ... 11

3.1 Barns och ungas synutveckling ... 11

3.2 Barn och ungas behov av glasögon ... 11

3.3 Landstingens stöd till barn och unga med behov av glasögon ... 12

3.4 Andra former av stöd ... 14

3.5 Skillnader i landstingens bidragsgivning till glasögon ... 14

4 Överväganden och förslag ... 17

4.1 Bidrag för glasögon till barn och unga ... 17
- 4.1.1 Målgruppen för bidraget ... 17
- 4.1.2 Bidragets omfattning ... 18
- 4.1.3 Bidragshanteringen ... 18
- 4.1.4 Förutsättningar för att få bidrag ... 19
- 4.1.5 Återbetalning och återkrav ... 19

4.2 Ikraftträdande ... 20

5 Konsekvenser av förslaget 21

5.1 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen 21

5.2 Ekonomiska konsekvenser för landstingen 22

5.3 Konsekvenser för barn och unga 23

5.4 Konsekvenser för jämställdhet 23

6 Författningskommentarer 25

6.1 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) 25

1 Sammanfattning

I denna promemoria ges förslag till ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) om att bidrag ska lämnas för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga. Förslaget syftar till att ge varje flicka eller pojke, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, de bästa förutsättningarna för att utveckla sin potential och kunna delta på egna villkor såväl i skolan som på fritiden.

I dag råder det stora skillnader i landstingens bidragsgivning för glasögon till barn och unga. Alla landsting ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i åldern 0–7 år. Det är däremot bara ett fåtal landsting som ger bidrag för standardglasögon till barn och unga över 8 år och subventionsgraden varierar.

För att ge barn bättre förutsättningar för att delta i skola och på fritiden, föreslås att barn och unga i åldern 8–19 år ska få bidrag för glasögon eller kontaktlinser.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2016.

2 Författningsförslag

2.1 Förslag till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

Härigenom föreskrivs att 3 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)[1] ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse *Föreslagen lydelse*

3 b §[2]

Landstinget ska erbjuda dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där,

1. habilitering och rehabilitering,
2. hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning, och
3. tolktjänst för vardagstolkning för barndomsdöva, dövblinda, vuxendöva och hörselskadade.

Landstingets ansvar omfattar dock inte habilitering, rehabilitering och hjälpmedel som en kommun inom landstinget har ansvar för enligt 18 b §. Landstingets ansvar innebär inte någon inskränkning i de skyldigheter som arbetsgivare eller andra kan ha enligt annan lag.

Habilitering eller rehabilitering samt tillhandahållande av hjälpmedel ska planeras i samverkan med den enskilde. Av planen ska planerade och beslutade insatser framgå.

Landstinget ska ge den enskilde möjlighet att välja hjälpmedel enligt vad som anges i 7 kap. 2 § patientlagen (2014:821).

Landstinget ska lämna bidrag

[1] Lagen omtryckt 1992:567.
[2] Senaste lydelse 2014:822.

för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som är mellan 8 och 19 år. Regeringen får meddela föreskrifter om bidragets storlek och övriga villkor för bidraget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2016.

2.2 Förordning om bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga

Regeringen föreskriver följande.

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga enligt 3 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763).

Bidragets omfattning

2 § Bidrag för kostnad enligt 1 § ska som lägst uppgå till 800 kr per person.

Om kostnaden för glasögonen eller kontaktlinser är ett lägre belopp än vad som anges i första stycket ska bidrag uppgå till den faktiska kostnaden.

Bidrag lämnas inte för kostnad för glasögon eller kontaktlinser som har skadats eller tappats bort eller kostnad för reservglasögon eller motsvande kontaktlinser.

Förutsättningar för bidraget

3 § För att få bidrag för glasögon eller kontaktlinser krävs recept eller ordinationsunderlag från en ögonläkare, ortoptist eller optiker.

Återbetalning och återkrav

4 § Den som har tagit emot bidrag enligt denna förordning är återbetalningsskyldig, om

1. mottagaren genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med för högt belopp,
2. bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta,
3. bidraget inte har använts för det ändamål som det har beviljats för.

Landstinget får besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ett bidrag om någon är återbetalningsskyldig enligt första stycket.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2016.

3 Bakgrund

3.1 Barns och ungas synutveckling

Ett barns syn utvecklas snabbt. Från födseln fram till omkring fyra års ålder har barn utvecklat en synskärpa nästan som hos en vuxen. Synutvecklingen fortsätter sedan fram till omkring 8–10 års åldern med individuella variationer. Utvecklingen av synen är individuell och kan leda till olika former av synnedsättning. Formen av synnedsättning beror på synfelens karaktär och art. Variationerna är stora och kan periodvis utvecklas snabbt. Barn kan också ha helt olika behov av lösningar för sitt synfel, allt från korrektion till synträning. Många barn är översynta (hyperopi) vid födseln men det ger för de flesta barn inte några problem. När barn börjar läsa och når skolåldern brukar översyntheten minska. I de tidiga tonåren har de flesta barn inget brytningsfel men hos vissa ändras detta och leder till närsynthet (myopa). Den utvecklingen kan fortsätta till 20-årsåldern.[3]

3.2 Barn och ungas behov av glasögon

År 2014 fanns det i Sverige knappt 1 303 366 barn och unga i åldern 8–19 år.[4] I Socialstyrelsens kartläggning[5] från 2013, görs antagandet att cirka 12–13 procent av barnen i grundskoleåldern (8–16 år) kan behöva glasögon eller kontaktlinser. Givet att det inte finns ett större behov i åldern 17–19 år skulle det innebära att mellan 156 400 och 169 400 barn och unga, 8–19 år, är i behov av glasögon eller

[3] S:t Eriks Ögonsjukhus webbsida.
[4] Inkluderar även barn i familjer som söker asyl, ensamkommande flyktingbarn samt barn som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.
[5] Socialstyrelsen (2013) *Landstingens stöd till glasögon för barn – En kartläggning inom ramen för landstingens hjälpmedelsverksamhet.*

kontaktlinser. Det finns säkerligen stora skillnader i gruppen gällande behovet av glasögon eller kontaktlinser eftersom synfelen är av individuell art och karaktär, men det har tyvärr inte varit möjligt att redovisa skillnader inom gruppen närmare, exempelvis skillnaden i flickors och pojkars behov.

Kostnad för glasögon till barn och unga

Kostnaden för glasögon varierar. Vanliga standardglasögon har tidigare varit kostsamma men i och med produktutveckling och ökad konkurrens har priserna sjunkit. Ett par enkla glasögon inklusive glas och båge till barn och unga kan kosta runt 500 kronor medan ett par glasögon med bättre glas, repskydd och båge kan kosta cirka 1 200 kronor.[6]

3.3 Landstingens stöd till barn och unga med behov av glasögon

I de fall ett barn har ett så svårt synfel att barnet bedöms ha en funktionsnedsättning ska landstinget erbjuda de hjälpmedel som den enskilde har behov av utifrån den påverkan synfelet har på det dagliga livet. En sådan bedömning görs av hälso- och sjukvården i varje enskilt fall.

Utöver ansvaret för hjälpmedel har landstingen också möjlighet att ge frivilliga subventioner till barns glasögon, om de bedömer att behovet finns. Bidragen är oreglerade och varierar mellan landstingen.

Glasögon som hjälpmedel

Landstingen ansvarar enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) för att erbjuda hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning. Hälso- och sjukvårdslagen är en ramlag och varje landsting får besluta om avgifter och regler för hjälpmedel, utifrån lokala och

[6] Socialstyrelsen (2013) *Landstingens stöd till glasögon för barn – En kartläggning inom ramen för landstingens hjälpmedelsverksamhet*

regionala behov. Avgifterna och reglerna kan därför skilja sig åt mellan olika sjukvårdshuvudmän.

Landstingen ska enligt 3 b § hälso- och sjukvårdslagen erbjuda hjälpmedel till dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där. Landsting och kommuner kan också träffa överenskommelse om att kommunen ska ansvara för hjälpmedel åt personer med funktionsnedsättning. Landstingets ansvar omfattar därför inte hjälpmedel som en kommun inom landstinget har ansvar för enligt 18 b §.

I Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2008:1) om användning av medicintekniska produkter i hälso- och sjukvården finns bestämmelser om förskrivning av hjälpmedel. Varje landsting utarbetar riktlinjer eller regelverk som ligger till grund för vilka produkter som kan förskrivas. En princip i många landsting är att de produkter som förskrivs kräver hälso- och sjukvårdens kompetens för att produkten ska provas ut och förskrivas som hjälpmedel. En annan princip är att produkter som är vanligt förekommande i ett hem och som kan köpas i allmän handel inte kan förskrivas som personliga hjälpmedel.

Definition av hjälpmedel

Det finns ingen definition av begreppet hjälpmedel i hälso- och sjukvårdslagen. I förarbetena (prop. 1992/93:159) definieras däremot begreppet. Med hjälpmedel för den dagliga livsföringen avses hjälpmedel som krävs för att den enskilde själv eller med hjälp av någon annan ska kunna tillgodose grundläggande personliga behov, förflytta sig, kommunicera med omvärlden, fungera i hemmet och i närmiljön, orientera sig, sköta vardagslivets rutiner i hemmet, gå i skolan samt delta i normala fritids- och rekreationsaktiviteter.

3.4 Andra former av stöd

Ekonomiskt bistånd från kommunerna

Kommuner har också möjlighet att bistå med ekonomisk hjälp för den som är i behov av glasögon. Rätten till bistånd regleras i 4 kap. socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL. Där anges bl.a. att den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd)och för sin livsföring i övrigt. Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Med begreppet livsföring i övrigt avses alla de olika behov som den enskilde kan ha för att tillförsäkras en skälig levnadsnivå och som inte omfattas av försörjningsstödet. Det kan vara bistånd till läkarvård eller tandvård, glasögon, möbler m.m. En individuell bedömning måste göras i varje enskilt fall.

Vårdbidrag

Om ett barn med en funktionsnedsättning eller sjukdom behöver särskild tillsyn och vård i minst sex månader, har vårdnadshavaren rätt till vårdbidrag. Den som har stora merkostnader på grund av barnets funktionsnedsättning kan även ha rätt till vårdbidrag. Merkostnader kan vara utgifter för hjälpmedel, exempelvis glasögon, särskild mat, resor.

3.5 Skillnader i landstingens bidragsgivning till glasögon

Socialstyrelsen lämnade 2013 rapporten "Landstingens stöd till glasögon för barn – En kartläggning inom ramen för landstingens hjälpmedelsverksamhet". Kartläggningen visar att bidragsgivningen för glasögon till barn och unga är ojämn, dels vad gäller vilka landsting som ger bidrag, dels hur stort bidraget är.

Barnhjälpsorganisationen Majblomman[7], har i en rapport från 2014 "Majblomman om skolbarns rätt till glasögon" påtalat de ojämlika förutsättningarna för att få bidrag för glasögon till barn och unga. I mitten av 2000-talet påtalade också flera av Majblommans lokalföreningar att de hade fått in ett ökande antal ansökningar om bidrag till glasögon.

Bidrag till barn i åldern 0–7 år

Alla landsting[8] ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i ålder 0–7 år. Bidragsbeloppen för standardglasögon ligger mellan 400 kronor och 725 kronor.[9] Regeringen utgår från att dessa bidrag kommer att finnas kvar.

Bidrag till barn och unga i åldern 8–19 år

För barn över 8 år och upp till 19 år är det endast fem landsting som ger bidrag för standardglasögon. Beloppen för bidragen varierar mellan 300 kronor och 1 000 kronor. För barn över 8 år med bestående grava synfel ges efter medicinsk bedömning bidrag till glasögon eller kontaktlinser i alla landsting. Dessa bidrag är utformade på olika sätt och varierar mellan 500 kronor och 2 200 kronor. Grava synfel kan exempelvis vara afaki (ögat saknar en naturlig lins), bestående skelning, keratokonus (toppig hornhinna), översynthet, närsynthet eller brytningsfel.[10]

---

[7] Majblomman har drygt 800 lokalföreningar runt om i landet och föreningarna samverkar med skola, sjuk- och hälsovård samt socialtjänst på orterna. Majoriteten av Majblommans insamlade pengar går till barn i form av till exempel ekonomiska bidrag som kan täcka kostnader för vinterkläder, glasögon, fritidsaktiviteter m.m.

[8] Stockholms läns landsting ger fr.o.m. den 2 juni 2014 bidrag för glasögon till barn upp till och med 9 år.

[9] Socialstyrelsen (2013) *Landstingens stöd till glasögon för barn – En kartläggning inom ramen för landstingens hjälpmedelsverksamhet.*

[10] Ibid.

4 Överväganden och förslag

4.1 Bidrag för glasögon till barn och unga

Förslag: I hälso- och sjukvårdslagen införs en bestämmelse om att landstinget ska lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som är mellan 8 och 19 år. Regeringen får meddela föreskrifter om bidragets storlek och övriga villkor för bidraget.

Skälen för förslaget

En mer jämlik tillgång på glasögon bedöms motverka att barn och unga som lever i familjer i ekonomisk utsatthet och i dag inte får bidrag för glasögon hamnar i utanförskap.

I dagsläget råder det skillnader i landstingens bidragsgivning till glasögon för barn och unga. Alla landsting ger bidrag till standardglasögon eller kontaktlinser efter recept av ögonläkare till barn i åldern 0–7 år. Få landsting ger däremot bidrag för standardglasögon till barn och unga över 8 år och subventionsgraderna varierar. Syftet med förslaget är att införa ett bidrag för att möjliggöra för flickor och pojkar mellan 8 och 19 år, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, att kunna delta på egna villkor i såväl skola som på fritiden. Det bidrar till att barn och unga kan leva och växa upp under goda förhållanden.

4.1.1 Målgruppen för bidraget

Alla landsting ger i dag bidrag för standardglasögon till barn i åldern 0–7 år med stöd av 3 b § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Variationen är däremot stor vad gäller landstingens

bidragsgivning till standardglasögon för barn och unga över 8 år. Det gäller dels vilka landsting som ger bidrag, dels hur stora belopp som ges.

Målgruppen för bidraget är barn och unga i åldern 8–19 år, dvs. från grundskoleålder upp till gymnasieskoleålder Bidrag ska ges till och med det år då barnet fyller nitton år, motsvarande reglerna för avgiftsfri tandvård för barn och unga enligt 7 § och 15 a § tandvårdslagen (1985:125).

4.1.2 Bidragets omfattning

Förslaget innebär att bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som lägst får uppgå till 800 kronor per barn eller ung person. Bidrag bör inte ges för kostnad för skadade eller borttappade glasögon eller kostnad för reservglasögon eller motsvarande kontaktlinser. Dessa avgränsningar baseras på hur landstingen hanterar bidragsgivningen i dag, då bidrag vanligtvis inte utgår för dessa kostnader.

Utgångspunkten för förslaget är att 13 procent av barn och unga i åldern 8 till 19 år är i behov av glasögon eller kontaktlinser.[11] Det innebär att drygt 169 400 barn och unga kommer att kunna få bidrag till glasögon eller kontaktlinser. Det föreligger dock en osäkerhetsfaktor kring hur stor andel av åldersgruppen som kan antas behöva glasögon eller kontaktlinser samt hur ofta byte behöver ske p.g.a. förändrat behov. Enligt SCB:s prognos förväntas målgruppen dessutom att öka med cirka 20 procent fram till 2030. Bidraget föreslås därför som lägst uppgå till 800 kronor. Det är sedan upp till varje landsting att besluta om högre bidrag ska ges.

4.1.3 Bidragshanteringen

Bidragshanteringen sker genom landstingen och de har frihet att betala ut bidraget på det sätt som de anser är mest ändamålsenligt. Landstingen ger redan i dag bidrag för glasögon och det finns uppbyggda system och strukturer för detta som kan användas.

[11] Baserat på Socialstyrelsens antagande om att 12-13 procent av barn i ålder 8-16 år är i behov av glasögon.

Det är upp till varje enskilt landsting att bedöma om ett högre bidrag ska ges än det som föreslås i denna promemoria samt om bidrag ska ges enbart för glasögon och/eller kontaktlinser. Bland de fem landsting som i dag ger bidrag för standardglasögon varierar subventionsgraderna mellan 300 och 1000 kronor.[12] I och med detta förslag kommer alla landsting, inom ramen för sitt befintliga system för bidragsgivning, att ge bidrag på lägst 800 kronor för standardglasögon till barn och unga i åldern 8–19 år. Det är viktigt att denna lagändring inte bidrar till en ambitionssänkning hos de landsting som i dagsläget ger ett högre bidrag till målgruppen. Förslaget syftar till att göra bidragsgivningen jämnare och tydligare för den enskilde, oavsett tillhörande landsting, och inte till att sänka nuvarande nivåer.

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att följa upp reformen och utvärdera den. I detta ingår att följa upp kostnadsutvecklingen.

4.1.4 Förutsättningar för att få bidrag

För att få bidrag för glasögon eller kontaktlinser krävs recept eller ordinationsunderlag från en ögonläkare, ortoptist eller optiker.

4.1.5 Återbetalning och återkrav

Mottagaren av bidraget föreslås bli återbetalningsskyldig om denne genom att lämna oriktiga uppgifter eller på något annat sätt har förorsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med för högt belopp, om bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och mottagaren borde ha insett detta. Mottagaren bör även bli återbetalningsskyldig om bidraget inte har använts för det ändamål som det har beviljats för. Landstinget får besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ett bidrag om någon är återbetalningsskyldig enligt första stycket.

[12] Socialstyrelsen (2013) *Landstingens stöd till glasögon för barn - En kartläggning inom ramen för landstingens hjälpmedelsverksamhet.*

4.2 Ikraftträdande

Förslag: Lagändring och ny förordning ska träda i kraft den 1 januari 2016.

Skälen för förslaget: Lagen om ändring i hälso- och sjukvårdslagen samt förordning om bidrag för kostnad för glasögon till barn och unga bör träda i kraft så snart som möjligt och därför föreslås ikraftträdandet till den 1 januari 2016.

5 Konsekvenser av förslaget

5.1 Konsekvenser för den kommunala självstyrelsen

Av 14 kap. 3 § regeringsformen, förkortad RF, framgår att en inskränkning i den kommunala självstyrelsen inte bör gå längre än vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som har föranlett den. I förarbetena anges att denna reglering innebär att riksdagen regelmässigt måste pröva kommunernas självstyrelseintressen när begränsningar av självstyrelsen övervägs (prop. 2009/10:80). Vidare anges att proportionalitetsprövningen bör innefatta en skyldighet att undersöka om det ändamål som regleringen avser att tillgodoses kan uppnås på ett, för det kommunala självbestämmandet, mindre ingripande sätt än det som föreslås.

I denna skrivelse finns förslag som innebär en skyldighet för landstingen att lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som är mellan 8 och 19 år.

Förslaget får anses innebära en utvidgning av landstingens åliggande genom att det blir en skyldighet för landstingen att lämna bidrag för kostnad för glasögon till vissa ålderskategorier av barn och unga med ett belopp som regeringen föreskriver. Det bedöms inte lämpligt att i lag låta binda bidragets storlek eller villkor av mer detaljerad art eller som rör verkställighet.

Förslaget bedöms inskränka den kommunala självstyrelsen. Denna inskränkning måste vägas mot förslagets syfte, dvs. att bidra till att barn och unga i åldrarna 8–19 år får förbättrade förutsättningar att delta i samhället på lika villkor.

Eftersom landstingen redan i dag har en lagstadgad skyldighet att erbjuda dem som är bosatta inom landstinget eller som är kvarskrivna enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481) och stadigvarande vistas där hjälpmedel för personer med funktionsnedsättning (3 b § hälso- och sjukvårdslagen [1982:763]), bedöms försla-

get medföra endast en mindre inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Ett för den kommunala självstyrelsen mindre ingripande alternativ är att staten skulle lämna bidrag direkt till barnet eller den unge eller till optiker. Detta skulle emellertid kräva bl.a. ett nytt system för administration av bidrag samt bli en ny uppgift för en myndighet. Vidare lämnar samtliga landsting bidrag till barn under 8 år så det finns redan i dag en uppbyggd administration av bidrag för glasögon för barn.

Vikten av att stödja barns och ungas tillgång till glasögon bedöms väga över den begränsade inskränkning som förslaget innebär i den kommunala självstyrelsen. Förslaget bedöms därför vara proportionerligt och godtagbart.

5.2 Ekonomiska konsekvenser för landstingen

Antalet barn i åldern 8–19 i Sverige 2014 uppgick till 1 303 366 personer.[13] Cirka 13 procent av målgruppen kan förväntas ha behov av glasögon eller kontaktlinser, dvs. drygt 169 400 personer. Byte av glasögon förväntas i genomsnitt ske vartannat år för hälften av målgruppen medan vissa förväntas byta oftare. Därmed utgår bidrag årligen till 75 procent av målgruppen. Bidraget ska vidare ges på minst 800 kronor. Den totala kostnaden för bidraget uppskattas därmed uppgå till knappt 101,7 miljoner kronor per år.

Därutöver tillkommer en viss administrationskostnad för landstingen för att bevilja och ombesörja utbetalning av bidraget för glasögon. Inom ramen för de bidrag för glasögon till barn som redan i dag ges i landstingen, finns det uppbyggda system för bidragsgivning som kan användas. Införandet av detta bidrag kan däremot leda till ökade administrativa kostnader gällande handläggningen av ärendena. Vissa landsting kommer sannolikt att få ökade kostnader medan det i andra inte kommer att leda till några större förändringar. För landstingens ökade administration beräknas kostnaderna till cirka 14,5 miljoner kronor årligen, under förutsättning att byte av glasögon sker i genomsnitt vartannat år för

[13] Inkluderar även barn i familjer som söker asyl, ensamkommande flyktingbarn samt barn som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd.

hälften av målgruppen och att vissa kommer att byta oftare samt att varje handläggare handlägger 20 ärenden per dag.

Landstingen avses kompenseras för kostnaderna enligt den kommunala finansieringsprincipen.

5.3 Konsekvenser för barn och unga

Genom förslaget ges flickor och pojkar, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga större möjligheter att delta i samhället på lika villkor. Det bidrar till att barn kan leva och växa upp under goda förhållanden.

5.4 Konsekvenser för jämställdhet

Reformen som innebär att alla barn och unga oavsett kön ska få bidrag för kostnad för glasögon är ur jämställdhetsperspektiv neutral till sin utformning. Förändringen förväntas emellertid få störst betydelse för familjer med låga inkomster, där ensamstående kvinnor med barn är en stor grupp. Förslaget kan därför i viss mån få positiv inverkan på jämställdheten mellan kvinnor och män.

6 Författningskommentarer

6.1 Förslaget till lag om ändring i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763)

3 b §

Ett nytt *femte stycke* förs in i paragrafen. Paragrafen behandlas i avsnitt 4.

Av paragrafen följer att landstinget ska vara skyldiga att lämna bidrag för kostnad för glasögon eller kontaktlinser till barn och unga som är mellan åldrarna 8–19 år.

I paragrafen anges att regeringen får meddela föreskrifter om bidragets storlek och övriga villkor för bidraget. I förordning kan anges en lägsta nivå för bidraget. Detta för att det ska vara möjligt för landstingen att ge ett högre bidrag för det fall landstinget önskar på så sätt. Vidare kan i förordningen anges att bidrag inte ges för kostnad för skadade eller borttappade glasögon eller kostnad för reservglasögon eller motsvarande kontaktlinser.